

P. Pál Ödön: A felhők kapitánya. Regény. Vezényi Elemér rajzaival. Budapest, Szent István-Társulat kiadása. P. Pál Ödön, kinek *A bujdosó vagon* c. regényét a kritika nagy elismeréssel fogadta, új munkával jelenik meg az irodalom nyilvánossága előtt. Mint előbb regényét, ezt is a nagy formái, főleg nyelvbéli műgond s a mély problémák felé hajló nemes komolyság és verőfényes idealizmus jellemzik.

A monológ keretében felépült regény főhőse a felhők kapitánya: Bajóthy Péter. Azt lehetne mondani, ő teszi ki a regény cselekvő részét. Mellette a regény másik hőse, aki elmondja, helyesebben talán a fájdalmas emlékezésépeivel áteszméli s a monológ formájában elénk viteti az egész regény életét: Szöllőssy István. Két fiatal lélek. Bajóthy Péter erdélyi, Szöllőssy István dunántúli. Mind a kettő mögött ott sötétlik, később pedig, mint sors, rájuk nehezedik a családjuk, a földjük hívó története. Bajóthyt várja Erdély, hogy kiaknázza és kulturálja természeti erőit, nevelje népét, Szöllőssynek pedig az atyjától elvesztett ősi birtok visszaszerzésének nagy hivatása adja meg életfeladatát. Ennek a két hivatástörténetnek a keretében folyik le a regény cselekményanyaga. A két fiú egy darabig együtt tanul, később elválnak, mindegyikük megy a hivatásuk útján. Az összekötő kapocs közöttük a barátságon kívül Szöllőssy húga: Ilus, akihez Baróthyt sok viszontagságon át is tisztán megőrzött szerelem fűzi. A kitört háború, de már előbb is, a magyarság részvétlen közönyössége s a guruló oláh arany ősszetörök Bajóthy nagy álmait. Ekkor a Dunántúlra megy s itt akarja mérnöki tudományát a kommunizmustól kifosztott hazája felsegítésének szolgálatába állítani. Terve már-már sikerül. Boldogsága is majdnem teljes lesz, amikor az ősi vagyonát visszaszerzett Szöllőssy-család Ilusát magának gondolja. Egy szerencsétlen fordulat azonban Ilust a halálba ragadja tőle. A mindenét elvesztett Bajóthy Péter pedig a nagy keresztény hit erejével és vigaszával s szívében a karmelita-rendben keresztyén enyhületet és megnyugvást.

A regény cselekménye, mint kitétszik, bonyolult szövésű és zsúfolt halmozású. Lépten-nyomon ott érzik a cselekmény egysége megszólásának esztétikai veszedelme. De a szerző bonyolításának művészete mindig betölti a már beálló

hasadékokat és végül is az egész regényt a személyes történet fölé emelkedő szimbolikus munkának: egy darab magyar sorsregénynek mintázza ki. Ezen a ponton kap az egész mű mélységet és erőt. S ha talán a részletekben itt-ott akad egy-egy ki nem dolgozott vonás, avagy motívum s ha a történelmi környezetrajz egy kissé gyors-sodrú, a regény alakjai mind a probléma mélységéből és teljességéből nőnek, duzzadnak ki és élnek a maguk fájdalmas, de igaz életük igazát. És épen azért, mert annyira az életet élnek, hiszszük el nekik az írónak rajtuk példázott eszményi tanítását: A valóságban csálódhatik az ember, az eszménységben soha.

Brisits Frigyes.

Tremkó György: Temető-kultúra. Budapest, Élet-kiadás. A vázlatokkal, fényképekkel, korhadtt, kidőlt sírkeresztekkel és gondozott, rendben tartott síremlékekkel gazdagon ellátott kis munka nem irodalmi értéket keresve indult el hódító útjára. A legnemesebb emberi célt tűzte maga elé, azt, hogy az elhanyagolt, dudvából és gatzól felvert — főleg falusi temetőt — siralmas állapotából és nyomasztó elhagyatottságából kiemelje, s a kegyeletnek gondozott, virággal díszített, áhitatos szent helyévé tegye. Ennek a gyakorlati célnak megfelelően a könyvecske a temetők rendezéséről és fenntartásáról vonatkozó szabályrendelet-tervezetet is közöl; megtaláljuk benne ezenkívül a temető-kérdéssel kapcsolatos jogforrások betűrendes tárgymutatóját is. Kétségtelen, hogy sok helyen megfelelnek a holtakról, abban a hitben, hogy a díszes temetéssel mindent elvégeztek. Súlyos és halaszthatatlan kötelességek várnak e tekintetben ránk. S itt nem elég csak a harmónia kedvelése és a tisztaság szeretete, gyakran jelentős anyagi áldozatokat is kell hozni.

De a falusi temetőgondozás épen ezért alighanem meg fog akadni. Bárminő meleg szívvel és lankadatlan hévvel buzgólkodik is szerzőnk a gondolat megvalósításán, félő, hogy az anyagiak a mozgalmat idő előtt megakasztják. A temető bekerítése, díszítése sok munkaerőt és pénzt igényel, amit vagy a sírhelymegváltásból, vagy a halott hozzátartozóitól vagy a községi háztartásból lehetne előteremteni. Azonban akármilyik, csak nagyon nehezen sikerül. Azonkívül valamilyen, bármily kezdetleges kertészeti berendezésre, víz-

vezetékre vagy legalább is könnyen hozzáférhető kutakra van szükség. A sír gyepesítése, öntözése, nyírása vagy kaszálása szintén napszámba kerül. Gondozott temetőben kívánatos a maradó síremlékek állítása: szóval anyagiak híján komoly eredményeket e téren aligha láthatunk.

Célravezető lenne talán a társadalmi úton való sírgondozás megvalósítása. Be lehetne vonni — a budapesti középiskolák mintájára — a helybeli iskolák növendékeit is, akik szorgalmas munkájukkal sok apró tennivalót elvégeznének. Az ifjú szívekbe ilyenformán belelopnánk a sírgondozásnak nemesebb érzéseit és észrevétlenül ránevelnénk a temető-kultúra szükségességére.

Vagy bízzuk a temetőgondozást a lelkes, áldozatkész, fáradhatatlan buzgalmú nőkre s legyünk meggyőződve, hogy a legjobb kezekbe adtuk az ügyet. Nem is halaszthatjuk a dolgot, mert különösen a hősi temetők gondozatlansága arcpirító szégyene korunknak. Hőseink alacsony, dudváklepte gödörben pihennek, kő, sőt fakereszt sem mutatja helyüket, melyet joggal, vagy Kölcsény szavával: «szívszorulva» kerülhet el a jövő nemzedék, «sorsuktól rettegven».

Halász László.

Orsenigo Cesare: Borromei Szent Károly élete. Szent István-Társulat kiadása. — A budapesti pápai nuncius 1910-ben, milánói káplán korában írta meg ezt a könyvét, Borromei Szent Károly szenttéavatásának háromszázadik évfordulóján. Azóta világszerte divatos lett a regényesített életrajz, Orsenigo könyve már csak ezért is megérdemli a megkülönböztetett érdeklődést a kritikus részéről: jobb ugyanis komoly vallástörténelmi életrajz volna ellenére is, mint az olvasó által megszokott életrajzregényesítők legtöbb könyve. Nem keresi az érdekességet, mégis érdekes. Eleven és vonzó. Megvallom őszintén, azzal a hittel vágtam fel a könyvet, hogy kritikusai tisztemet kenetteljes oldalak végigásítózása fogja kísérni. Igen kellemesen csalódtam, hála az előkelő szerző nem sejtett írásművészetének.

☞ *Borromei Szent Károly élete* ilyenformán iskolapéldája lehet annak, hogyan lehet ilyen művekkel az irodalmi tekintetben elkényeztetett, igényes olvasót is megfogni. Orsenigo nem ejti el e mellett a katolikus egyház legcsekélyebb jelentőségű szempontjait sem. Úgyesen befejez minden meg-

jegyezni valót a szent élete folyásába, s minthogy Borromei Károly volt az első mai értelemben vett pápai államtitkár, a jóleső mese hangján a legmagasabb egyházi igazgatás minden csínját-bínját is megismerjük a könyvből.

Milano híres érseke volt ez a Borromei Szent Károly, a tizenhatodik században élt, előnyös családi körülmények és igen színes világtörténelmi színpad közepette. Húszéves korában már bíboros. Sportol a bíboroskoráltságban is, ami sportszellemű korunkban már önmaga rokonszenvéssé teszi. Minden cselekedetében előbbre van koránál. A katolikus egyház életében még ma is mérhetetlen fontosságú trienti zsinat idején ő a pápai államtitkár. Reformátor-főpap, aki csodálatos bőségben teremti igazán eredeti intézkedéseit. Húszezer milánói gyermeket beiskoláz például, holott ma, az általános tankötelezettség idején, háromszor akkora lakosság mellett 50.000 a tanulók száma. Hanyag papjait papi javítóintézetbe utalja. Koldusoknak menhelyet állít. A rokkantakat és a betegség miatt munkanélkülieket rendszeresen támogatja. Börtönmissziót teremt, ingyenes jogvédelmet nyújtat. Az uzsora elkerülésére zálogházakat szerveztet püspökeivel. A szociális gondoskodásnak számos olyan tételt mutatja, melyek ma ismét csak óhajtasok megint. A zenében Palestrina barátja és segítője. Bökezű és hozzáértő építető. A tudományok művelője és hatalmas előmozdítója.

Orsenigo könyve rendre bemutatja Milano nagy bíborosérsekét az élet minden vonatkozásában. Írói munkája nagy öröme lehetett, ennyi jelességgel megáldott emberről boldogság írni és felelő kötelesség az érdemeit hirdetni. Káplán volt még csak a nuncius, mikor e művét megírta, a vezetésre hivatott ember képességei azonban Borromei Szent Károly cselekedeteinek méltatásában, a mai viszonyokkal való összehasonlításában lépten-nyomon megmutatkoznak a sorokban. A könyv tizennyolc éves élete alatt érsek lett az egykori káplán maga is. Hozzánk kerülve, kötelességének tartotta, hogy megtanuljon magyarul s most kedvtelve olvashatja nagyíró olasz művének magyar fordítását. Amint kedvtelve fogja forgatni a magyarra átültetett Vita di San Carlo Borromeoát a magyar közönség is.

Nyisztor Zoltán fordítása a könyv